

Roelof van Gelder
Naar het aards paradijs. Het
rusteloze leven van Jacob
Roggeveen, ontdekker van
Paaseiland (1659 – 1729)

(Balans, Amsterdam 2012), vierde
 deel in de reeks *Sleutelfiguren*, 336
 blz., € 29,95

Als twintigjarige jongeman be-
 loofde Jacob Roggeveen de droom
 van zijn vader na te jagen: hij zou
 het befaamde Zuidland vinden.
 Vader Arent was een Middelburgse
 stuurman, landmeter, onderwijzer,
 astronoom, kaartenmaker en vooral
 'liefhebber van de mathesis'. Veertig
 jaar later, na een grillige carrière
 als notaris, gepromoveerd jurist en
 VOC-jurist te Batavia, deed Jacob
 Roggeveen zijn belofte gestand. Ter-
 wijl hij gemakkelijk op zijn lauweren
 had kunnen rusten – hij was er rijk

genoeg voor – ging hij op 61-jarige
 leeftijd, in opdracht van de WIC, op
 zoek. Op zoek naar een land dat op
 zijn kaarten stond, maar er niet was.
 Toen hij na twaalfduizend zeemijl
 in Amsterdam terugkeerde, was zijn
 reis niet geheel tevergeefs geweest:
 zijn expeditie was de eerste die op
 het Paaseiland aan land ging.

Naar het aards paradijs is de vierde
 biografie in de serie *Sleutelfiguren*,
 die uitgeverij Balans op initiatief van
 het Prins Bernhard Cultuurfonds
 uitbrengt. Eerder zijn biografieën
 over Jacoba van Beieren, Rutger
 Jan Schimmelpenninck en Herman
 Boerhaave verschenen. De serie
 heeft tot doel om niet alleen het le-
 ven van personen voor het voetlicht
 te brengen, maar ook een beeld
 van de tijd te geven. NRC-redacteur
 en voormalig docent geschiedenis
 Roelof van Gelder is hier zeer goed
 in geslaagd. Dat was nog een lastige
 opgave, want door de vernietiging
 van het Middelburgse gemeentear-
 chief op 17 mei 1940 is er niet veel
 meer te vinden over Roggeveen. Hij
 heeft een rijk boek over het func-
 tioneren van de laat zeventiende,
 vroeg achttiende-eeuwse Hollands-
 Zeeuwse maatschappij geschreven.
 Wat we te weten komen, is dat
 Jacob Roggeveen geen gemakke-
 lijk persoon was. Hij was een man
 van principes, zodanig dat hij een
 querulant genoemd kan worden. Na
 een kortstondige flirt met Spinoza's
 ideeën, werd hij vurig aanhanger
 en verspreider van de denkbeelden
 van Pontiaan van Hattem. Hat-
 temisten geloofden dat de mens
 niet schuldig kon zijn aan wat dan
 ook en daarom nooit verantwoor-
 delijkheid droeg voor zijn daden.
 Berouw tonen was godslastering.
 Dit was tegen het zere been van de
 gereformeerde kerk, de kerk die ge-
 daan kreeg dat Roggeveen uit zijn
 geboorteplaats Middelburg werd
 verbannen. Ook als lid van de Raad
 van Justitie te Batavia conformeerde

hij zich niet aan de heersende
 mores en kwam hij regelmatig in
 conflict met zijn medejuristen. Als
 bevelhebber van de expeditie was
 hij echter, onder zeer moeilijke om-
 standigheden, de 'juiste man op de
 juiste plaats, op het juiste moment,
 maar met het verkeerde plan' (blz.
 303).

Het is vrijwel niet voor te stellen
 welke uitdagende reis de beman-
 ning van *De Afrikaanse Galei*, *De*
Arend en *De Tienhoven* tegemoet
 ging toen zij op 1 augustus 1721
 van de rede van Texel vertrokken.
 De reis ging door het Kanaal, naar
 de westkust van Afrika, via Brazilië
 naar Kaap Hoorn (12 januari 1722).
De Tienhoven was toen al enige
 tijd uit het zicht verdwenen en de
 eerste doden waren gevallen. Eind
 februari, bij de Juan Fernández-
 archipel, vond men elkaar weer
 terug. Op 6 april kwam Paaseiland
 in zicht. Er volgde een hartelijk
 ontvangst, maar de inwoners
 namen alles mee wat zij interessant
 vonden. Ondanks dat men maar een
 halve dag op het eiland verbleef,
 werd een uitgebreide beschrijving
 van het land en haar bevolking
 gemaakt.

De zoektocht naar Zuidland ging
 verder. Een half jaar lang werd
 tevergeefs westwaarts gezocht. *De*
Afrikaanse Galei liep vast en ging
 verloren. Het rantsoen van bedor-
 ven voedsel en water werd steeds
 kleiner. Op het laatst was er vrijwel
 niemand meer die niet ziek of ster-
 vende was. Twee jaar na zijn vertrek,
 met nog slechts een handvol van de
 oorspronkelijke opvarenden, keerde
 Roggeveen in Amsterdam terug, na
 op de Stille Oceaan een dreigende
 muiterij te hebben voorkomen. De
 reis had de WIC ongeveer 150.000
 gulden gekost. Roelof van Gelder
 heeft er een zeer leesbare biografie
 van gemaakt.

Ger Jan Onrust

